

هنجارهای ذهنی، اعتقادات هنجاری و انگیزه‌های اطاعت پدران در خصوص پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیاد آور

مهدی میرزایی علویجه^۱، سید سعید مظلومی^۲، سید مجتبی یاسینی^۳، محسن عسکرشاهی^۴

مقاله پژوهشی

چکیده

مقدمه: خانواده به عنوان محل پایه‌ریزی شخصیت فرزندان نقش بسیار مهمی در پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، من جمله اعتیاد به مواد مخدر دارد. مطالعه حاضر با هدف تعیین نقش هنجارهای ذهنی، اعتقادات هنجاری و انگیزه‌های اطاعت پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیاد آور صورت گرفت.

روش‌ها: این مطالعه توصیفی-مقطعی در بین ۱۸۰ نفر از پدران شهر یزد انجام شد. ابزار جمع آوری اطلاعات، پرسش‌نامه در سه بخش؛ هفت سؤال جمعیت‌شناختی و زمینه‌ای، چهار گویه هنجارهای ذهنی ($\alpha=0/78$) چهار گویه عقاید هنجاری ($\alpha=0/81$) و چهار گویه انگیزه برای اطاعت ($\alpha=0/88$) بود که به صورت خود گزارش دهی تکمیل می‌شد. داده‌ها توسط نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۸ و با استفاده از آزمون‌های تی تست مستقل، آنووا، آنالیز رگرسیون خطی و ضریب همبستگی پیرسون در سطح معنی داری ۰/۰۵ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: محدوده سن شرکت‌کنندگان ۳۰ الی ۵۹ سال با میانگین $40/38 \pm 5/34$ بود. ۲۲/۸٪ دارای سابقه اعتیاد در خانواده و دوستان خود را گزارش کردند. در بخش هنجارهای ذهنی و اعتقادات هنجاری، تایید همسر و در قسمت انگیزه، اطاعت از بهترین دوستان امتیاز بالاتر کسب شد. در سازه‌های هنجارهای ذهنی، اعتقادات هنجاری و انگیزه اطاعت به ترتیب ۷۸/۲، ۶۸/۶ و ۷۰/۵٪ از حداکثر نمره قابل اکتساب کسب شد. پدران با سطح تحصیلات لیسانس و کارمند از انگیزه اطاعت بالاتری برخوردار بودند. اعتقادات هنجاری پیشگویی کننده قوی‌تر نسبت به انگیزه اطاعت بود و ۴۲٪ از واریانس هنجارهای ذهنی را پیشگویی نمود.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد در تهیه و اجرای برنامه‌های آموزشی در خصوص ترغیب پدران به انجام رفتارهای پیشگیری کننده از گرایش فرزندان به مواد اعتیاد آور تاکید بر نقش همسران و دوستان بتواند نتایج سودمندی را به دنبال داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: عقاید، نگرش، هنجارهای ذهنی، اعتیاد، والدین، پیشگیری

ارجاع: میرزایی علویجه مهدی، مظلومی سیدسعید، یاسینی سید مجتبی، عسکرشاهی محسن. **هنجارهای ذهنی، اعتقادات هنجاری و**

انگیزه‌های اطاعت پدران در خصوص پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیاد آور. مجله تحقیقات نظام سلامت ۱۳۹۲؛ ویژه‌نامه

آموزش بهداشت: ۱۷۵۷-۱۷۶۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۱۱/۰۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۵/۱۴

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران
۲. استاد گروه آموزش بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران (نویسنده مسؤول) Email: mazloomy@ssu.ac.ir
۳. دانشیار گروه روانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران
۴. استادیار گروه آمار و اپیدمیولوژی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد، ایران

مقدمه

اعتیاد و سوء مصرف مواد در آغاز هزاره سوم یکی از معضلات جدی انسان متمم، از موانع قابل ملاحظه توسعه جوامع، آفتی جدی، ویران کننده و مسری در سطح بین المللی است (۱). امروزه سو مصرف مواد بر تمام شئون زندگی بشر اثر گذاشته و وضعیت اسفناکی را ترسیم نموده است (۲). دفتر مواد مخدر و جرم سازمان ملل در سال ۲۰۰۵ میلادی تعداد مصرف کنندگان انواع مواد مخدر رقمی حدود ۲۰۰ میلیون نفر برآورد کرده است که ۵٪ جمعیت جهان را شامل می شود (۳). در ایران سو مصرف مواد و اعتیاد در حال گسترش است و به طبقه سنی و اجتماعی خاصی محدود نمی شود (۴). برطبق آمار در حدود ۱/۸ تا ۳/۳ میلیون نفر مصرف کننده مواد در کشور وجود دارد (۵، ۶). مطالعات نشان می دهد اکثر نوجوانان در سن ۱۲ الی ۱۳ سالگی مصرف مواد را شروع می کنند، و پژوهشگران معتقدند نوجوانان از مصرف مواد سبکی چون سیگار شروع کرده و سپس به سمت مواد غیر قانونی روی می آورند (۷). پیشگیری از مواجهه جوانان با داروهای ممنوعه (پیشگیری اولیه)، کارآمدترین روش برای پیشگیری از بروز و افزایش شیوع اعتیاد در جامعه باشد (۸). در این خصوص با توجه به اینکه خانواده مهم ترین نهاد اجتماعی می باشد که در جامعه پذیری و تربیت اجتماعی فرزندان نقش اساسی را ایفا می کند و در بین تمامی نهادهای اجتماعی از جایگاه خاصی برخوردار است و عامل اصلی آموزش ارزش ها محسوب شده و در رشد شخصیت فرزندان تاثیرات عمده ای دارد (۹) و از طرفی والدین در تکوین و تقویت شخصیت تاثیر به سزایی دارند. بنابراین بنیاد خانواده به عنوان نخستین جایگاه در شکل گیری ساکله کودک، نقش به سزایی در تعیین شخصیت و هویت فرد دارد. در این میان افزایش روزافزون اعتیاد به عنوان یکی از مهم ترین مشکلات جامعه امروزی را می توان در روابط ناسالم فرد با خانواده جستجو کرد. ارزش ها و انفعالاتی که در دوران کودکی به وسیله خانواده بر فرد تاثیر می گذارد در پیش داورهای بعدی کودک اهمیت زیادی داشته و اثر آن در تمام عمر باقی می ماند. اختلالاتی مانند

عدم توانایی در بیان مشکل، نارسایی های احساس- عاطفی، عدم توانایی در ایجاد روابط سالم و سازنده با دیگران، احساس انزوا و جدایی، پایین بودن آستانه تحمل در برابر محرومیت ها و احساس اضطراب از جمله ویژگی هایی می باشد که به علت عدم توجه والدین به رشد روانی و رفع نیازهای طبیعی زمینه گرایش به اعتیاد را مهیا می سازد (۱۰). رفتار انسان بازتابی از عوامل مختلف است و شناخت این شبکه علیتی به منظور تحت تاثیر قرار دادن عوامل موثر بر رفتار از جمله امور بسیار مهمی است که طی سالیان متمادی متخصصین علوم رفتاری در پی آن بوده و هستند (۱۱). برای تبیین و توضیح پیشگیری از اعتیاد می توان از الگوها و نظریه ها به عنوان راهنمایی برای فعالیت های آموزش بهداشت و ارتقای سلامت استفاده نمود، که می توانند به پرسش های برنامه ریزان در مورد این که؛ چرا افراد رفتار مطلوب مورد نظر را ندارند؟ چگونه باید رفتارها را تغییر داد؟ و چه عواملی را باید در ارزشیابی برنامه ها در نظر گرفت؟ پاسخ دهند (۱۲). از آنجا که سازه هنجارهای ذهنی (Subjective Norms) به عنوان یکی از سازه های تئوری رفتار برنامه ریزی شده (Theory of Planned Behavior, TPB) در شکل گیری رفتار افراد نقش دارد (۱۳) و به نگرش دیگران از قبیل پدر، مادر، دوستان، همسر و افرادی مهمی غیر از خود فرد در رابطه با رفتار مورد نظر اشاره دارد؛ و از طریق دو عامل: باورهای هنجاری که شامل نظرات و نگرش دیگران به غیر از خود شخص برای انجام رفتار مورد نظر و انگیزش فرد برای پذیرش این انتظارات رفتاری افراد مهم می باشد، تعیین می گردد (۱۴). لذا با توجه به مطالب ذکر شده و اهمیت موضوع، این مطالعه با هدف تعیین نقش هنجارهای ذهنی، اعتقادات هنجاری و انگیزه های اطاعت پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیاد آور صورت گرفت.

روش ها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی- مقطعی بود و در میان ۱۸۰ پدر ساکن شهر یزد که به صورت تصادفی چند مرحله ای انتخاب شدند انجام گرفت. حجم نمونه با توجه به نتیجه پیش

ندارم)، شغل (کارمند، آزاد، کارگر و بازنشسته) و انجام اعمال مذهبی خود چون نماز و روزه (بله و خیر)، چهار گویه برای سنجش هنجارهای ذهنی ($\alpha=0/78$) و محدوده نمره ۲۸-۴، چهار گویه برای سنجش عقاید هنجاری ($\alpha=0/81$) و محدوده نمره ۲۸-۴ و چهار گویه برای سنجش انگیزه برای اطاعت ($\alpha=0/88$) و محدوده نمره ۲۸-۴ (تمامی گویه‌ها در بخش نتایج ارائه شده است). پاسخ گویی به گویه‌ها به صورت مقیاس لیکرت هفت گزینه‌ای از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف در بخش هنجارهای ذهنی و در بخش‌های عقاید هنجاری و انگیزه برای اطاعت به صورت کاملاً احتمال دارد تا کاملاً بعید است بود. در این نوشتار با توجه به دستورالعمل واضح تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده و Jillian (۱۶، ۱۵) از دو روش مستقیم و غیرمستقیم برای اندازه‌گیری هنجارهای ذهنی مرتبط با رفتارهای پیشگیری کننده از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور استفاده شده که در روش مستقیم تنها گویه‌های هنجارهای ذهنی سنج اندازه‌گیری می‌شوند و در روش غیرمستقیم گویه‌های عقاید هنجاری و انگیزه برای اطاعت به تربیتی که در راهنما آمده با یکدیگر جمع می‌شوند و به شکل غیر مستقیم میزان هنجارهای ذهنی اندازه‌گیری شد. در پایان داده‌های جمع‌آوری شده توسط نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۸ با کمک آمار توصیفی و آزمون‌های تحلیلی همبستگی، آنالیز واریانس یک طرفه، تی تست مستقل و آنالیز رگرسیون خطی در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ مورد آزمون قرار گرفتند.

یافته‌ها

دامنه سن شرکت‌کنندگان ۳۰ الی ۵۹ با میانگین $40/38 \pm 5/34$ سال بود. ۱۲ نفر (۶/۷٪) بی‌سواد، ۹۱ نفر (۵۰/۶٪) پایین‌تر از دیپلم، ۵۲ نفر (۲۸/۹٪) دیپلم و ۲۵ نفر (۱۳/۹٪) دارای سطح تحصیلات لیسانس و بالاتر بودند (جدول ۱). در خصوص گویه‌های مربوط به بخش هنجارهای ذهنی و اعتقادات هنجاری، تایید همسر و در قسمت انگیزه برای اطاعت از بهترین دوستان بالاترین امتیازها را به خود اختصاص دادند. شرکت‌کنندگان در ساز هنجارهای

مطالعه، در سطح معنی‌داری $\alpha=0/05$ و با در نظر گرفتن میزان خطای یک واحد، ۱۷۲ نفر محاسبه شد، که جهت اطمینان بیشتر ۱۸۰ نفر وارد مطالعه شدند. روش نمونه‌گیری به این صورت بود که پس از مراجعه به اداره کل آموزش و پرورش شهر یزد و هماهنگی نسبت به انجام مطالعه از دو ناحیه یک و دو آموزش و پرورش شهر با استفاده از جدول اعداد تصادفی از هر ناحیه دو مدرسه راهنمایی پسرانه به شکل تصادفی ساده انتخاب و سپس با مراجعه به مدارس و مجدداً با کمک جدول اعداد تصادفی تعداد ۴۵ نفر دانش آموز از هر مدرسه انتخاب و سپس با همکاری مسئولان مدرسه پس از تماس با پدران در صورت داشتن معیارهای ورود و تمایل به مشارکت در پژوهش از آن‌ها جهت انجام مطالعه دعوت به عمل آمد، گفتنی است که به منظور رعایت اخلاق در پژوهش کلیه شرکت‌کنندگان در زمینه چگونگی انجام مطالعه و محرمانه بودن اطلاعات و همچنین هدف از انجام این مطالعه توجیه شدند و تمامی آنان با تمایل وارد مطالعه شدند. معیارهای ورود و خروج به مطالعه شامل: ساکن شهر یزد بودن، محدوده سنی ۳۰ تا ۶۰ سال، عدم وابستگی به مواد در والدین و نداشتن فرزند معتاد بود. تشخیص اینکه فرد معتاد نباشد صرفاً اطمینان به خوداظهاری افراد بود. ابزار گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای بود که ارزشیابی و تأیید اعتبار محتوا و ساختار پرسش‌نامه‌های طراحی شده از طریق استفاده از نظرات گروه کارشناس در زمینه مورد مطالعه انجام گردید و ارزشیابی صوری نیز از طریق نظر گروه مخاطب مشابه مورد مطالعه تأیید گردید. همچنین برای سنجش پایایی پرسش‌نامه‌ها یک مطالعه مقدماتی در میان ۳۰ نفر از مخاطبین مشابه با شرکت‌کنندگان در مطالعه انجام گردید و با به کارگیری آزمون آلفا کرونباخ پایایی پرسش‌نامه‌ها مورد تأیید قرار گرفت. پرسش‌نامه از هفت سؤال دموگرافیک شامل، سن (بر حسب سال)، سطح تحصیلات (بی‌سواد، پایین‌تر از دیپلم، دیپلم و لیسانس و بالاتر)، وضعیت سکونت (صاحب‌خانه و مستاجر)، وضعیت تاهل (متاهل و مطلقه)، سابقه اعتیاد در خانواده و دوستان (دارم و

دارای سطح تحصیلات لیسانس و بالاتر ($P=0/009$) و کارمند از انگیزه اطاعت بالاتری برخوردار بودند ($P=0/01$) (جدول ۳). همچنین آزمون رگرسیون نشان داد اعتقادات هنجاری پیشگوی کننده قوی‌تری نسبت به انگیزه اطاعت بود و 42% از واریانس هنجارهای ذهنی را پیشگویی می‌نمود (جدول ۴).

ذهنی $78/28\%$ از حداکثر نمره قابل اکتساب در این سازه را کسب نمودند (جدول ۲). میان هنجارهای ذهنی و اعتقادات هنجاری ($P<0/001$ و $r=0/652^{**}$)، هنجارهای ذهنی و انگیزه اطاعت ($P=0/001$ و $r=0/246^{**}$) و اعتقادات هنجاری و انگیزه اطاعت ($P<0/001$ و $r=0/358^{**}$) در سطح معنی‌داری $0/01$ همبستگی معنی‌داری وجود داشت. پدران

جدول ۱: متغیرهای جمعیت شناختی و زمینه‌ای شرکت کنندگان در مطالعه

سکونت	شغل		وضعیت تاهل		سابقه اعتیاد در خانواده و دوستان		اعتقادات مذهبی		
	کارمند	آزاد	کارگر	سایر	متاهل	مطلقه	بله	خیر	
مالک	مستاجر	کارمند	آزاد	کارگر	سایر	متاهل	مطلقه	بله	خیر
۱۴۶	۳۴	۳۹	۶۲	۴۷	۳۲	۱۷۷	۳	۴۱	۱۳۹
درصد	۸۱/۱	۱۸/۹	۲۱/۷	۳۴/۴	۲۶/۱	۱۷/۸	۹۸/۳	۱/۷	۹۸/۳

جدول ۲: میانگین نمره اکتسابی شرکت کنندگان در هر یک از سازه‌ها و گویه‌های هنجارهای ذهنی، عقاید هنجاری و انگیزه اطاعت از دیگران

میانگین $\pm$ انحراف معیار	هنجارهای ذهنی پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیاد آور			
۵/۵۷ $\pm$ ۰/۹۳	اگر من از گرایش فرزندانم به ... جلوگیری کنم، همسر من آن را تایید خواهد کرد.			
۵/۵۳ $\pm$ ۰/۹۷	اگر من از گرایش فرزندانم به ... جلوگیری کنم، والدینم آن را تایید خواهد کرد.			
۵/۴۵ $\pm$ ۰/۹۷	اگر من از گرایش فرزندانم به ... جلوگیری کنم، بهترین دوستم آن را تایید خواهد کرد.			
۵/۳۵ $\pm$ ۰/۹۹	اگر من از گرایش فرزندانم به ... جلوگیری کنم، دوستم آن را تایید خواهد کرد.			
۴/۸۴ $\pm$ ۰/۶۵	عقاید هنجاری پدران در پیشگیری از گرایش فرزندان به مواد اعتیاد آور (طیف هفت درجه از کاملاً احتمال دارد تا کاملاً بعید است)			
۴/۸۱ $\pm$ ۰/۶۹	اگر شما از گرایش فرزندانم به ... پیشگیری کنید، همسرانم آن را تایید خواهد کرد.			
۴/۸۰ $\pm$ ۰/۶۵	اگر شما از گرایش فرزندانم به ... پیشگیری کنید، والدین شما آن را تایید خواهند کرد.			
۴/۷۲ $\pm$ ۰/۶۷	اگر شما از گرایش فرزندانم به ... پیشگیری کنید، بهترین دوست شما آن را تایید خواهد کرد.			
۵/۰۱ $\pm$ ۱/۴۰	اگر شما از گرایش فرزندانم به ... پیشگیری کنید، دوستان شما آن را تایید خواهند کرد.			
۴/۹۵ $\pm$ ۱/۶۴	اگر شما از گرایش فرزندانم به ... پیشگیری کنید، بهترین دوست شما آن را تایید خواهند کرد.			
۴/۹۵ $\pm$ ۱/۸۵	اگر شما از گرایش فرزندانم به ... پیشگیری کنید، بهترین دوست شما آن را تایید خواهند کرد.			
۴/۸۵ $\pm$ ۱/۴۳	اگر شما از گرایش فرزندانم به ... پیشگیری کنید، بهترین دوست شما آن را تایید خواهند کرد.			
میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره کسب شده	حداکثر نمره کسب شده	درصد میانگین از حداکثر نمره
۲۱/۹۲	۳/۴۴	۴	۲۴	۷۸/۲۸
۱۹/۲۳	۲/۵۹	۴	۲۰	۶۸/۶۷
۱۹/۷۶	۵/۶۴	۴	۲۴	۷۰/۵۷

جدول ۳: میانگین نمره نگرش، عقاید رفتاری و ارزشیابی پیامد رفتاری بر حسب شغل و تحصیلات شرکت کنندگان

متغیر	شغل		کارمند		آزاد		کارگر		بازنشسته		معناداری
	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	
نگرش	۲۲/۱۲	۴/۰۸	۲۲/۱۲	۲/۷	۲۱	۴/۲۴	۲۲/۶۲	۲/۲۸	۰/۱۶۸		
اعتقادات هنجاری	۱۹/۰۷	۳/۵۸	۱۹/۳۵	۲/۱۷	۱۸/۹۳	۲/۸۸	۱۹/۶۲	۱/۰۳	۰/۶۵۷		
انگیزه اطاعت از دیگران	۲۱/۱۰	۴/۷۷	۲۰/۶۷	۴/۷۲	۱۷/۵۵	۶/۵۹	۱۹/۶۲	۶/۰۱	۰/۰۱		
تحصیلات	بیسواد		پایین تر از دیپلم		دیپلم		لیسانس و بالاتر				
متغیر	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	معناداری
نگرش	۲۱/۷۵	۳/۰۴	۲۱/۳۹	۳/۶۲	۲۲/۲۱	۳/۷۹	۲۳/۳۲	۱/۱۸	۰/۰۸۴		
اعتقادات هنجاری	۱۹/۰۸	۱/۵۶	۱۸/۹۲	۳/۱۰	۱۹/۵۰	۲/۳۳	۱۹/۸۸	۰/۴۳	۰/۳۳۰		
انگیزه اطاعت از دیگران	۱۵/۹۱	۷/۷۵	۱۹/۱۲	۵/۷۷	۲۱/۰۳	۴/۵۸	۲۱/۳۲	۵/۰۳	۰/۰۰۹		

جدول ۴: پیشگویی کننده‌های متغیرهای مختلف از هنجارهای ذهنی پدران نسبت به پیشگیری از گرایش فرزندان

متغیرهای مستقل	B	SE	Beta	t	R ²	معناداری	متغیر وابسته
ثابت	-	۱/۴۸	-	۳/۵۲	۰/۰۰۱		
اعتقادات هنجاری	۰/۶۴۶	۰/۰۸۱	۰/۶۴۶	۱/۰۵۸	۰/۴۲۵	<۰/۰۰۱	هنجارهای ذهنی مستقیم
انگیزه اطاعت از دیگران	۰/۰۱۵	۰/۰۳۷	۰/۰۱۵	۰/۲۴۴	۰/۸۰۷		

تاکید می‌کنند. در این راستا در مطالعات مختلف (۲۳-۲۱) نقش گروه‌های مرجع و فشارهای محیطی در انجام و کنترل رفتارهای اجتماعی افراد اشاره شده است. لذا توجه به این موارد در ایجاد، تبدیل و ابقا یک رفتار بسیار مورد تاکید قرار می‌گیرد. عقاید هنجاری و انگیزه اطاعت پیروی در مطالعه حاضر توانستند ۴۲/۵٪ از واریانس هنجارهای ذهنی را پیشگویی کنند و در این بین عقاید هنجاری دارای تاثیر معنی‌داری بودند به عبارت دیگر عقاید هنجاری پدران سهم مهمتری را در شکل‌گیری هنجارهای ذهنی آنها در انجام رفتار پیشگیرانه داشتند و در صورتی که عامل نام برده شده در مداخلات آموزشی مورد مداخله و آموزش مناسب قرار گیرد می‌توانیم تبیین بالاتری را از هنجارهای ذهنی نظر انتظار داشته باشیم. در مطالعات متفاوت انجام شده مبتنی بر تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده در داخل و خارج از کشور به کرات از نقش هنجارهای ذهنی در پیشگویی انجام رفتار مورد نظر سخن به میان آمده است؛ به گونه‌ای که در مطالعه یکانی نژاد و همکاران (۲۴) سازه‌های نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل

بحث

یافته‌ها نشان داد در قسمت هنجارهای ذهنی و عقاید هنجاری «تایید همسران» و در قسمت انگیزه اطاعت «پیروی از نظردوستان» مهمترین عوامل تاثیر گذار بر انجام رفتار پیشگیرانه بودند؛ به دیگر سخن از نظر شرکت کنندگان در این مطالعه نقش همسران در ترغیب شوهران خود به انجام رفتارهای پیشگیری کننده بسیار پررنگتر بود و همچنین انگیزه پدران در پیروی از نظرات دوستان خود برای انجام رفتارهای پیشگیری کننده بسیار بیشتر از سایر افراد مهم زندگی‌شان بود. در مطالعه امدادی و همکاران (۱۳) در ارتباط با نقش نرم‌های ذهنی و دریافت کارت اهدا عضویت نیز مشخص گردید اکثریت افراد بیان داشتند در صورت داشتن کارت اهدا عضویت، خانواده شان آن را مورد تایید قرار خواهد داد. همچنین در مطالعات دیگر نیز (۲۰-۱۷) به نقش مثبت هنجارهای ذهنی در تصمیم‌گیری افراد برای انجام رفتار مورد اشاره شده است و با یافته‌های مطالعه حاضر همسو می‌باشند و همگی بر اهمیت بسزای هنجارهای انتزاعی در انجام رفتار

ذهنی ترغیب‌کننده انجام رفتار پیشگیری‌کننده عقاید هنجاری مورد توجه بیشتری قرار گیرد. همچنین به نظر می‌رسد در تهیه و اجرای برنامه‌های آموزشی در خصوص ترغیب پدران به انجام رفتارهای پیشگیری‌کننده از گرایش فرزندان به مواد اعتیادآور، تأکید بر نقش همسران و دوستان بتواند نقش موثرتری را در تصمیم‌گیری پدران ایفا کند.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه دانشجویی مصوب شورای پژوهشی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته آموزش بهداشت می‌باشد که بدین وسیله از مسؤولین دانشگاه و آموزش و پرورش و کلیه پدران شهر یزد خصوصاً شرکت‌کنندگان در این مطالعه نهایت قدردانی و تشکر به عمل می‌آید.

رفتار درک شده، در مطالعه بشیریان و همکاران (۲۵) نگرش، هنجارهای انتزاعی و کنترل رفتاری درک شده و سایر مطالعات خارج از کشور نیز قوی‌ترین پیشگویی‌کننده را کنترل رفتار درک شده و ضعیف‌ترین پیشگویی‌کننده را نرم‌های انتزاعی دانسته‌اند (۳۱-۲۶). در مطالعه حاضر پدران دارای سطح تحصیلات لیسانس و کارمند از انگیزه اطاعت بالاتری برخوردار بودند. به نظر می‌رسد با افزایش تحصیلات و همچنین جایگاه شغلی شرکت‌کنندگان انگیزه بیشتری برای پیروی از نظریات افراد مهم زندگی در انجام رفتار مورد برخوردار باشند.

نتیجه‌گیری

از آنجا که عقاید هنجاری پدران سهم مهمتری را در شکل‌گیری هنجارهای ذهنی آنها در انجام رفتار پیشگیرانه داشتند؛ توصیه می‌شود جهت تهیه و اجرای برنامه‌های آموزشی مرتبط با این گروه، در بالابردن میزان هنجارهای

References

- Javanbakht M, Tofani H. Comparison of coping and dysfunctional attitudes in substance abuser and control group. *Asrar*. 2002; 9: 70-9. [In Persian]
- Anjavi M, Erfanmanesh N. Black (introduced various strategies to prevent drug abuse and addiction). Shiraz: Koosha Mehr Publications; 2007. [In Persian]
- Dabaghi P, Asgharnejad Farid A, Jafari B. Effectiveness of the prevention of relapse based on the mind and mental health awareness in the treatment of Opioids dependence. *Addiction research* 2008; 2 (7): 29-45. [In Persian]
- MrzaeiAlavijeh M, Mazloomi SS, Yassini SM, Askarshahi M, Jalilian F, Zinat Motlagh F, Hatamzadeh N. Fathers' Behavioral Intention and Behavior in Prevention of Children Tendency toward Addictive Drugs. *Journal of Health Education and Health Promotion*. 2013;2(1): 57-66. [In Persian]
- Mirahmadizadeh AR, Naghshvarian M, Moghaddami M, Hemmati A, Parsapour R. Effectiveness of substance abuse prevention program on knowledge and attitude of soldiers. *Iranian Journal of Military Medicine* 2010; 12(1): 33-7. [In Persian]
- Mokri A. Brief overview of the status of drug abuse in Iran. *Archives of Iranian Medicine* 2002; 5: 184-90. [In Persian]
- Tavoosi M, Heydarnia A, Montazeri A, Taroomyan F, Ahmadi M. Impact of theory-based educational intervention in preventing substance abuse in adolescents. *Payesh* 2010; 9(4): 91-9. [In Persian]
- Allahverdipour H, Heidarnia A, Kazemnejad A, Shafii F, Witt K. Status of drug abuse among students and self control factor integration in EPPM model. *Journal of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences-Yazd* 2005; 13(1):21-31. [In Persian]
- Nezhadsabzy P. Family factors associated with children away from home in Khorramabad. *Social welfare*, 2011; 11(40):129-59. [In Persian]
- Aghabakhshi H. *Addiction and social care approach to family pathology*. Tehran: University of Social Welfare and Rehabilitation; 1997. [In Persian]
- Jalilian F, Mirzaei Alavijeh M, Emdadi Sh. Predicting factors related with Pap smear testing among women based on health belief model. *Journal of health system research* 2012; 7(6):1-9. [In Persian]
- Glanz K, Rimer BK, Viswanath K. *Health behavior and health education: theory, research, and practice*. New York: John Wiley & Sons Inc; 1996.

13. Emdadi Sh, Jalilian F, Shiri M, Mirzaei Alavijeh M, Morshedi M, Ahmadpanah M, et al. The relationship between subjective norms and register as organ donors among students of Hamadan University of Medical Sciences. *Journal of Forensic Medicine* 2012; 17(4):217-23. [In Persian]
14. Ajzen I. The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 1991; 50(2): 179-211.
15. Where can I find the official TPB questionnaire? Ajzen site: Available from: <http://www.people.umass.edu/aizen/contact.html>, 2011.
16. Francis JJ, Eccles MP, Johnston M, Walker A, Grimshaw J, Foy R. *Constructing Questionnaires Based on the Theory of Planned Behavior: A manual for health services researchers*. United Kingdom: Centre for Health Services Research, University of Newcastle; 2004
17. Stephenson MT, Morgan SE, Roberts-Perez SD, Harrison T, Afifi W, Long SH. The role of religiosity, religious norms, subjective norms, and bodily integrity in signing an organ donor card. *Health Communication* 2008; 23(5):436-47.
18. Hyde MK, White KM. To be a donor or not to be? Applying an extended theory of planned behavior to predict posthumous organ donation intention. *Journal of Applied Social Psychology* 2009; 39(4):880-900.
19. Lemmens K, Abraham C, Hoekstra T, Ruiter R, De Kort W, Brug J, et al. Why don't young people volunteer to give blood? An investigation of the correlates of donation intentions among young nondonors. *Transfusion* 2005; 45(6):945-55.
20. Amponsah-Afuwape SA, Myers LB, Newman SP. Cognitive predictors of ethnic minorities' blood donation intention. *Psychology, Health & Medicine* 2002; 7(3): 357-61.
21. Amani F, Sadeghiyeh-Ahari S, Mohammadi S, azami A. The Trend in Substance Abuse among Addicts Referred to Withdrawal Centers, 1998-2003. *Journal of Ardabil University of Medical Sciences* 2005;5(3):220-224. [In Persian]
22. Mirzaei Alavijeh M, Nasirzadeh M, Eslami AA, Sharifirad GH, Hasanzadeh A. Influence of Family Function about Youth Dependence Synthetic Drugs. *Journal of Health Education and Health Promotion*. 2013;2(1):19-30. [In Persian]
23. Jalilian F, Emdadi S. Factors related to regular undergoing Pap-smear test: application of theory of planned behavior. *Journal of Research in Health Sciences* 2011; 11(2): 103-08.
24. Yekaninejad M, Akaberi A, Pakpour A. Factors associated with Physical Activity in adolescents in Qazvin: an application of the theory of planned behavior. *Journal of North Khorasan University of Medical Sciences* 2012; 4(3): 449-56. [In Persian]
25. Bashirian S, Haidarnia A, Allahverdipour H, Hajizadeh E. Application of Theory of Planned Behavior in Predicting Factors of Substance Abuse in Adolescents. *JFUMS* 2012; 2 (3):156-162. [In Persian]
26. Lazuras L, Eiser JR, Rodafinos A. Predicting Greek adolescents' intentions to smoke: a focus on normative processes. *Health Psychol* 2009;28(6):770-8.
27. van De Ven MO, Engels RC, Otten R, Van Den Eijnden RJ. A longitudinal test of the theory of planned behavior predicting smoking onset among asthmatic and non-asthmatic adolescents. *J Behav Med* 2007; 30(5): 435-45.
28. Corby NH, Schneider JM, Wolitski RJ. Using the Theory of Planned Behavior to Predict Intention to Use Condoms Among Male and Female Injecting Drug Users. *J Appl Soc Psychol* 1996; 26 1:52-75.
29. Marcoux BC, Shope JT. Application of the Theory of Planned Behavior to adolescent use and misuse of alcohol. *Health Educ Res* 1997; 12(3):323-31.
30. Armitage CJ, Conner M. Efficacy of the theory of planned behavior: A meta-analytic review. *British Journal of Social Psychology* 2001; 40: 471-99.
31. Francis JJ, Eccles MP, Johnston M, Walker AE, Grimshaw JM, Foy R, Bonetti D. *Constructing questionnaires based on the theory of planned behavior. A manual for health services researchers* 2010; (2004): 2-12.

Fathers' Subjective Norms, Normative Beliefs and Motivation to Comply Regarding Prevention of Children Tendency toward Addictive Drugs

Mehdi Mirzaei Alavijeh¹, Seyed Saeid Mazloomi², Seyed Mojtaba Yassini³,
Mohsen Askarshahi⁴

Original Article

Abstract

Background: The family as the basis of children's personality has an important role in creation or prevention of tendency towards anomaly and social damages. This study performed with aimed to determine the role of fathers' subjective norms, normative beliefs and motivation to comply in prevention of tendency children toward addictive drugs.

Methods: This was a descriptive cross sectional study. The research community was Yazd fathers in a sample of 180 that were selected in multistage random sampling method. Data collection tool was a questionnaires in three parts, seven demographic questions, subjective norms four items ($\alpha=0.78$), Normative Beliefs four items ($\alpha=0.81$) and Motivation to Comply four items ($\alpha=0.88$) that completed in self report. Data were analyzed by use SPSS-18 by independent T-test, ANOVA, Pearson correlation coefficient and regression at $\alpha=0.05$.

Findings: The age of participants was 30-59 years with mean 40.38 ± 5.34 . 98.3% married, 22.8% had a history of addiction in the family and friends 13.9% had a BS or higher educational level and 34.7% were self-employed. Points higher were acquired in subjective norms and normative beliefs structures, wife Confirmation and in Motivation, comply of best friends. In subjective norms 78.28, normative beliefs 68.67 and motivation to comply 70.57 Percent of The maximum score that Available to Acquisition Was acquired. Significant correlation existed between all of three structures. Fathers with level of education bachelor and were employee had more motivation to comply. Normative beliefs had stronger predictor than motivation to comply and predicted 42 percent the variance of subjective norms.

Conclusion: It seems necessary to Emphasis on the role of wife and Friends in Preparation and implementation of educational programs about persuade fathers to perform preventive behaviors of children tendency to addictive drugs.

Keywords: Beliefs, Attitude, Subjective Norms, Theory of Planned Behavior, Parents, Prevention

Citation: Mirzaei Alavijeh M, Mazloomi SS, Yassini SM, Askarshahi M. **Fathers' Subjective Norms, Normative Beliefs and Motivation to Comply Regarding Prevention of Children Tendency toward Addictive Drugs.** J Health Syst Res 2014; Health Education supplement: 1757-1764

Received date: 05/08/2013

Accept date: 29/01/2014

1. MSc, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

2. Professor, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran. (Corresponding Author) Email: mazloomi@ssu.ac.ir

3. Associate professor, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran

4. Assistance professor, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences, Yazd, Iran